

BANCNOTE AUSTRIECE AFLATE ÎN PATRIMONIUL MUZEULUI DE ISTORIE SIGHIȘOARA

Iacob Mircea-Radu

Dinastia Habsburgică aflată la conducere s-a luptat cu problema hârtiei timp de aproape 50 de ani înainte de a fonda o bancă centrală în Austria: bancnotele - cunoscute sub numele de „Bancozettel” la acea vreme - au fost emise pentru prima dată în 1762 de o instituție care se bucura de încrederea comunității de afaceri, tocmai pentru că nu era controlată de guvern: Banca Municipală din Viena (Wiener Stadtbank), fondată inițial în 1705. Conte Ludwig von Sinzendorf este considerat a fi inventatorul Wiener-Stadt-Banco Zetteln. În calitate de expert în domeniul politicii financiare, el a dezvoltat idei contemporane pentru împrumuturile guvernamentale încă din 1759. Acestea au fost în cele din urmă puse în aplicare în 1762 cu emiterea de bani de hârtie.

Imperiul Habsburgic, care s-a dezvoltat încet dintr-un complex de țară într-un stat sub Maria Tereza, nu era de fapt în măsură să ducă războaie datorită punctului său de plecare financiar, darămite să poată supraviețui războaielor mult timp dacă campaniile nu aduceau succes rapid. În plus, în afară de situația financiară inițială, trupele monarhiei habsburgice, spre deosebire de armata națională franceză, erau mult mai puțin motivate moral pentru a putea pune în aplicare planurile împăratului și ale curții sale pe câmpul de luptă. Motivele pentru aceasta au stat în „criza de stat post-iosefină”, care a condus la deschiderea revoluțiilor în Belgia, Galizia și Ungaria. Situația financiară inițială slabă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea s-a datorat numeroaselor războaie, începând cu Războiul de Succesiune Spaniolă de la începutul secolului, Războaiele turcești ale lui Carol al VI-lea, războiul de succesiune bavarez și, în cele din urmă, războiul turcesc al lui Iosif al II-lea, care i-a costat indirect împăratului viața ca urmare a bolii pe care a suferit-o în timpul campaniei, la care se adaugă războaiele cu Franța revoluționară și Napoleon, atunci pacea a dominat doar în aproximativ 40% din ani, între 1700 și 1815.¹

Dacă trezoreria statului nu a fost completată semnificativ la preluarea mandatului de Maria Tereza, datoria națională a crescut la 118 milioane de

¹ Johann Pezzl, *Beschreibung und Grundrisz der haupt und residenzstadt Wien, Sammt ihrer kurzen geschichte von Joh. Pezzel. Neue vermehrte ausgabe*, Wien, Wen I. B. Degen, buchdrucker und buchhändler, 1807, pp. 299-300

florini în 1756, la 260 de milioane de florini în 1775 și în cele din urmă la 376 de milioane de florini în anul morții regentei în 1780.

Deja sub împărăteasa Maria Tereza, pentru o tranzacție mai ușoară și o circulație mai rapidă a banilor, bancnotele au fost făcute pentru 12 milioane de bucăți și stabilite în valute; acestea au rămas în circulație până în 1785. La 1 iunie a aceluși an au fost puse în circulație bancnote noi, iar cele vechi au fost depuse și distruse într-o anumită perioadă de timp; aceste noi bancnote valorau 20 de milioane de florini. În 1796, bancnotele care au fost retrase până atunci, au fost distruse, iar altele noi au fost emise în 1 august aceluși an. În 1800 aceste bancnote au fost din nou șterse și înlocuite cu altele, care în partea din față conțineau datat pe 1 ianuarie și erau prezente în circulație. Aceste bancnote constau din următoarele clase: 5, 10, 25, 50, 100, 500 și 1000 de guldeni. În 1800, bancnotele pentru 1 și 2 guldeni au fost, de asemenea, puse în circulație, din 1 ianuarie a aceluși an. Notele bancare ale fiecăruia dintre tipurile menționate mai sus sunt, așa cum se scrie în același text, „acceptate în toate contribuțiile sucursalelor și caserilor din ținuturile ereditare maghiare, boeme și austriece în toate impozitele pentru numerar. Dacă au fost declarați, cheltuiți și acceptați ca bani simpli, au fost desigur în circulație generală și sunt cu siguranță considerați bani reali, și se primește numerar la cerere pentru biletele de bancă”.²

Domnia lui Iosif al II-lea în anii de pace poate fi văzută ca cel puțin mixtă din punct de vedere financiar din cauza deficitului, care a continuat până în anii 1783, prin care războiul turc din 1787 până în 1790 a avut un cost anual de 220 de milioane de florini. Deficitul a atins astfel o sumă de aproximativ 20 de milioane de florini. În 1791, datoria națională a atins suma de 406 milioane de florini. Până în 1761, datoriile statului constau în totalitate din datoria națională cu dobânzi în continuă creștere, care consta din obligațiuni interne și externe. Chiar și fără cheltuielile suplimentare suportate, aceasta a fost crescută în mod constant datorită obligației dobânzii, deoarece rambursarea în timpul, dar și între, perioadele de război a fost exclusă. Noua datorie națională fără dobândă a început cu ordonanța din 30 iunie 1761. S-a stabilit că un total de 7 milioane de florini ar putea fi lichidați prin emiterea de obligațiuni de plată / cupoane în denumiri de 25 de florini și 100 de florini. Un decret datat 8 mai 1762, a mărit această sumă cu suma de 3 milioane de florini la un total de 10 milioane de florini. Acest tip de strângere de fonduri poate fi descris ca un precursor al bancnotelor care au intrat în circulație din 15 iunie 1762. Cu toate acestea, obligațiunile / cupoanele de plată menționate anterior au fost complet retrase în 1766. Mână în mână cu primul număr al

² Martin Stermitz, *Wirtschaft und Finanzen der Habsburgermonarchie 1787-1816*, *Rudolfinum-Jahrbuch des Landesmuseums für Kärnten*, Klagenfurt am Wörthersee, 2008, p. 111

biletului de bancă, pentru a cărui valoare nominală Wiener StadtBanco era responsabilă de stat, „deficitul cronic și-a găsit drumul în Austria”. Înainte de începerea războaielor de coaliție, acest lucru s-a datorat angajamentelor războinice ale lui Iosif al II-lea și oportunității disponibile acum de a obține capital lichid în cel mai scurt timp posibil prin intermediul tiparului pentru a putea plăti costurile suportate. Deși a existat o anumită nevoie de hârtie monetară, acest efect pozitiv al răspândirii foilor de bancă a fost dat doar atât timp cât banii de hârtie și monedele au rămas echivalente. Cu toate acestea, din cauza creșterii emisiilor, agio-ul a trebuit să devină din ce în ce mai mare și acest lucru, la rândul său, a trebuit să aibă efecte negative asupra economiei și comerțului, prin care consecințele, deși nu în primii ani ai războaielor coaliției, au fost resimțite pentru prima dată în străinătate la burse.

În timp ce banii de hârtie rulați înainte ca Iosif al II-lea să intre în funcție au fost de 6,798 milioane de florini, iar vechile bancnote au fost retrase cu brevetul datat la 1 iunie 1785, milioane de florini în circulație au fost mărite la un total de 20 de milioane de florini printr-un nou număr. La sfârșitul domniei lui Iosif al II-lea, datoria totală a bancnotelor era deja de 28,06 milioane de florini. Disputa inițială cu Franța revoluționară a fost o continuare a acestui curs de austeritate. În perioada 1793-1798 circulația bancnotelor a atins un nou maxim de 91,86 milioane florini Deficitul total al bugetului de stat pentru anul 1798 a fost de aproximativ 357 milioane.³

Astfel, a fost luată o cale care necesită emisii tot mai mari de bancnote, astfel încât fluxul public de bani să nu se oprească. Primele dificultăți legate de înlocuire s-au simțit încă din 1791, deoarece casele de marcat nu erau deseori în măsură să îndeplinească cerințele clienților. Mijloace drastice, cum ar fi amenințarea cu amenzi, au fost folosite împotriva celor care doreau să-și schimbe notele cu valoarea nominală. În același an, bancnotele bancare au fost declarate mijloacele oficiale de plată. În primul rând, au fost afectați oficialii de stat, care acum erau plătiți exclusiv cu acest nou mijloc de plată. Această situație din 1801 nu era încă cu adevărat amenințătoare pentru tranzacțiile de plată interne. Această evoluție nu a fost, de asemenea, discernabilă pentru cei care nu au nimic de-a face cu țările străine din punct de vedere financiar, deoarece creșterile prețurilor erau încă în limite. Cu toate acestea, comparativ cu 1771, prima a crescut de la 1-2% la 78% în 1802. În perioada 1798-1811, numărul bancnotelor în circulație a crescut cu 1000%. În anii 1799-1806 numărul acestora a crescut cu o medie de aproximativ 50 de milioane de florini pe an, cu excepția 1803 și 1804,

³*Ibidem*, p. 112

deoarece a existat doar o creștere foarte mică sau o stagnare în această scurtă perioadă. Spre deosebire de funcționarii publici, producătorii, meșteșugarii și fermierii, precum și proprietarii de proprietăți s-au numărat printre câștigătorii acestei dezvoltări, cu condiția să existe datoriile asupra proprietăților lor, întrucât acum puteau achita împrumutul nu cu monede tari, ci cu bancnotele care expirau mereu.⁴

Mai jos vom prezenta bancnotele deținute în patrimoniul Muzeului de Istorie:

ÖSTERREICHISCHE BANKNOTEN IN DEM PATRIMONIUM DES SCHÄSSBURGERGESCHICHTSMUSEUMS (Zusammenfassung)

Die regierende Habsburger-Dynastie kämpfte fast 50 Jahre lang mit dem Papierproblem, bevor sie eine Zentralbank in Österreich gründete: Die Banknoten - damals als „Bancozettel“ geläufig - wurden erstmals 1762 von einer Behörde ausgegeben, welche das Vertrauen der Geschäftskreise genoss, eben weil sie nicht von der Regierung kontrolliert wurde: die Wiener Stadtbank, welche 1705 gegründet wurde.

Bereits unter Kaiserin Maria Theresia wurden 12 Millionen Stück Banknoten für eine einfachere Transaktion und einen schnelleren Geldumlauf hergestellt und in Währungen gesetzt; sie blieben bis 1785 im Umlauf. Am 1. Juni desselben Jahres wurden neue Banknoten in Umlauf gebracht und alte Banknoten innerhalb eines bestimmten Zeitraums eingelagert und vernichtet; diese neuen Banknoten waren 20 Millionen Gulden wert. 1796 wurden die bis dahin nicht aus dem Umlauf gebrachte Banknoten wieder eingezogen, vernichtet - und am 1. August desselben Jahres neue ausgegeben. Im Jahre 1800 wurden diese Banknoten erneut gestrichen und durch andere ersetzt, die an der Vorderseite vom 1. Januar datiert und im Umlauf waren. Diese Banknoten hatten folgende Nominalwerte: 5, 10, 25, 50, 100, 500 und 1000 Gulden. 1800 wurden ab dem 1. Januar auch Banknoten von 1 und 2 Gulden in Umlauf gebracht.

Stichworte: Bankzettel, Maria Theresia, Stadtbank Wien, Florin, Gulden

Cuvinte cheie: bilet de bancă, Maria Tereza, Banca Municipală din Viena, florini, guldeni

⁴ *Idem*, p. 113

FIG.1

Fig. 1 Descriere

Nr. INV. 5008

Dimensiune: 75 x 165 mm.

Hârtie: maronie.

Filigran: fără.

Descriere Avers

Tipăritura: chenar vegetal despărțit de un cartuș plin în partea de sus având inscripția „Ein Guld~”, despărțit în părți de inscripția „G.S.Wien Banko Zettel f. Ein Gulden.”, iar dedesubt de un cartuș plin având inscripția „I.F.” având la capete un pătrat cu stea, iar deasupra două vase, în părți este marcată de stema Austriei și a orașului Viena. Dedesubt în cerc vegetal stilizată cifra „1”, continuată de o ghirlandă ce leagă fraza „Das ist”, dedesubt cartuș plin stilizat având inscripția „Ein Gúlden”. Dedesubt „Wiener Stadt Banco~Zettel” și propoziția „Welcher in allen Kontributions-Kameral-und Banko-Kassen der hungarisch-bömisches-und österreichischen Erblanden Abgaben für Baares Geld, das ist für Ein Gulden anghenommen wird. Wien den i ten Januar i800”, dedesubt „v.Gr. St. Wien Banco Zettels”, stema Austriei desparte cuvintele „Haupt Kasse” și două motive florale, dedesubt semnăturile, iar numărul scris într-un chenar având opt linii orizontale, iar dedesubtul chenarului „~EIN GULD~”

Descriere Revers: Nu are.

FIG. 2

Fig. 2 Descriere

Nr. INV. 5009

Dimensiune: 75 x 165 mm.

Hârtie: maronie.

Filigran: fără.

Descriere Avers

Tipăritura: chenar ornamentat și din loc în loc despărțit de cercuri cu cifra „2”, despărțit de un cartuș plin în partea de sus având inscripția „Zwey Gulden”, despărțit în părți de inscripția „G.S.Wien Banko Zettel f. Zwey Gul.”, iar dedesubt un chenar ornamentat având numărul scris pe opt linii orizontale, în părți în cartuș plin „II□” și „F.” Dedesubt în cerc vegetal stilizat cifra „2”, în părți fraza „Das ist”, dedesubt cerc plin stilizat având inscripția „Zwey Gulden”. În câmp o acvilă cu aripile desfăcute și „Wiener Stadt Banco-Zettel”. Dedesubt propoziția „Welcher in allen Kontributions-Kameral-und Banko-Kassen der hungarisch-böhmisch-und österreichischen Erblanden Abgaben für Baares Geld, das ist für Zwey Gulden anghenommen wird. Wien den i ten Januar i800”, dedesubt „v.Gr. St. Wien Banco Zettels”, stema Austriei desparte cuvintele „Haupt Kasse” și cifra „2” și litera „F” stilizate, dedesubt semnăturile, iar numărul scris într-un chenar având opt linii orizontale și un cerc încoronat tăiat în jumătate de o acvilă respectiv o cruce, în părțile cercului cornul abundenței din care ies flori, iar dedesubtul chenarului „~ZWEY GULD~”

Descriere Revers: Lipit de carton

FIG.3

Fig. 3 Descriere

Nr. INV. 5011

Dimensiune: 78 x 140 mm.

Hârtie: maronie.

Filigran: fără.

Descriere Avers

Tipăritura: chenar ornamentat deasupra un cartuş plin în partea de sus având inscripția „FÜNF GULDEN”, despărțit de un romb pe fond hașurat cu cifra „V” și litera „F”, iar dedesubt un chenar octogonal hașurat cu un cerc plin care conține cifra „5”. Dedesubt fraza „Das ist Fünf Gulden Wiener Stadt Banco Zettel Welcher in allen Kontributions-Kameral-und Banko-Kassen der hungarisch-bömisc-und österreichischen Erblanden Abgaben für Baares Geld, das ist für Fünf Gulden anghenohmen wird. Wien den i ten Ianuar i800”, dedesubt stema Austriei desparte „Pieč Rynskich”, „Cinque fiorini”, „Öt forint”, „Pet zlatijch”, dedesubt „v.Gr. St. Wien Banco Zettels Haupt Kassa” dedesubt semnăturile, un chenar hașurat cu numărul, dedesubt cifrele latine „MDCCCVI”, despart chenarul hașurat.

Descriere Revers

Tipăritura inversată, cifra și litera în romb plin „F V”, cifra „5” inversă, într-un chenar octogonal hașurat, având o cunună de lauri, dedesubt scris invers „Funf Gulden”, dedesubt „Fünf Gulden”, „Öt forint”, „Pet zlatijch”, „Pieč Rynskich”, „Cinque fiorini”, dedesubt un chenar romboidal gol hașurat în părți și cifrele latine „MDCCCVI” inversate, despart chenarul hașurat.

FIG.4

Fig. 4 Descriere

Nr. INV. 5013

Dimensiune: 78 x 140 mm.

Hârtie: maronie.

Filigran: fără.

Descriere Avers

Tipăritura: chenar ornamentat vegetal deasupra un cartuş plin în partea de sus având inscripția „10 GULDEN”, având la capete un romb, într-un pătrat cu cifra romană „X”, în părți este marcată de stema Austriei și a orașului Viena. Dedesubt în cerc vegetal stilizată cifra „10” și un cartuş plin stilizat având inscripția „Zehen”. Dedesubt „Gulden” și „Wiener Stadt Banco~Zettel”, „Welcher in allen Kontributions-Kameral-und Banko-Kassen der hungarisch-böhmisch-und österreichischen Erblanden Abgaben für Baares Geld, das ist für Zehen Gulden anghenommen wird. Wien den i ten Ianuar i800”, dedesubt stema Austriei desparte propoziția „v.Gr. St. Wien Banco Zettels Haupt Kasse”, dedesubt semnăturile despărțite de un leu încoronat, înconjurat de o cunună de lauri, ce desparte stilizat cifra „X” în două părți, un chenar hașurat cu numărul, dedesubt chenar plin cu inscripția „10 Gulden”, iar dedesubtul chenarului „~ZEHEN GULD~”

Descriere Revers: Nu are